Рівність чоловіка й жінки з погляду Біблії

Philip B. Payne

2015 / 2023

Переклад з англійської на німецьку мову

Перекладач: Hans-Jörg Ronsdorf

З люб’язного дозволу Філіпа Бартона Пейна (Philip Barton Payne)

Коректура німецького видання: Вольфґанґ Клекнер (Wolfgang Klöckner)

Зульцберг, жовтень 2026 р.

2-ге, переглянуте видання (1-ше видання — липень 2023 р.)

Замовлення електронною поштою

hj-ronsdorf@t-online.de

Телефоном: 08376 929643

Ціна брошури (німецьке видання): 3,80 євро плюс пересилання

www.hans-joerg-ronsdorf.de

ISBN німецького видання 978-3-9820715-8-9

Зміст

1 Передмова

Хіба не дивно, що питання, чи має стать значення в Божому Царстві, у суспільстві, у родині та в шлюбі, навіть у XXI столітті досі так емоційно обговорюють християни, які тримаються віровизнання й вірні Біблії? Так гаряче, що можна подумати, ніби йдеться про головну істину Євангелія чи про авторитет Святого Письма. Скажу одразу: чоловік і жінка безперечно різні. Без сумніву. Але треба з’ясувати інше: чи належить чоловікові провідне або переважне становище щодо жінки? І чи випливає з цього, що жінки не можуть ані навчати, ані провадити чоловіків чи церкви?

Факт такий: церкви — великі й помісні — постійно стикаються з цим питанням, а саме щоразу, коли збираються разом жінки й чоловіки. Тож це питання не другорядне. Для одних повноваження керувати й навчати мають чоловіки. Для інших не має значення, якої людина статі. Практикувати обидва погляди в одній церкві навряд чи можливо або й зовсім неможливо. Отже, нам треба знову повернутися до біблійних текстів. Хоч ми там уже стільки разів були. І все ж: зробімо ще одну спробу.

Філіп Б. Пейн (Philip B. Payne), богослов і мовознавець, бере нас у коротку мандрівку Писанням. Саме Писання змусило його переглянути свій погляд на це питання. Прочитайте, чому. Він написав про це кілька книжок.[1] Брошура, яку ви тримаєте в руках, містить статтю, опубліковану 2015 року в журналі *Priscilla Papers*[2]. У передмові автора до цього німецького видання («Моя одіссея») йдеться про деякі новіші відкриття.

Назва цієї книжечки ясно показує, яку позицію в ній обстоюють. Вона коротко підсумовує егалітарне розуміння порядку творіння (егалітаризм — погляд, що чоловіки й жінки рівні й можуть звершувати всі служіння, зокрема керівні): чоловік і жінка рівноправні й несуть однакову відповідальність. Будь-яку ієрархічну нерівність статей відкинуто як небіблійну, бо вона суперечить Євангелію.

Впадає в око: в англомовному світі останніми роками вийшли книжки чоловіків, які раніше обстоювали так званий комплементарний погляд на чоловіка й жінку (див. «Рекомендовані книжки» наприкінці). Цей погляд стверджує, що в церкві керувати й навчати можуть лише чоловіки (комплементаризм — погляд, що Бог дав чоловікам і жінкам різні ролі, а провід належить чоловікам). Проте ці автори тепер цілком відмовилися від комплементарного погляду. Для них Біблія — єдине мірило. Вони не питали, що сподобалося б сучасному суспільству або як підлаштуватися під культуру. Навпаки, вони знову й знову ставили Писанню запитання й досліджували його. Їхній висновок був одностайний: Біблія без жодних «якщо» і «але» навчає рівності чоловіка й жінки. В усіх стосунках. У кожному місці. За всіх часів. Таємниця Едему полягала в тому, що обидві статі вносять свої різні сильні сторони: Єва доповнює Адама як рівноправна партнерка, що стоїть із ним на рівних, у тому, чого йому бракує. І, звичайно, навпаки.

Настав час покласти край мисленню, яке ставить чоловіка й жінку в ієрархію. Воно має християнське забарвлення, але походить з античної світської культури — хоч століттями його видавали за біблійну істину. У Христі йому остаточно покладено край. Порядок спасіння через Христа відновив первісний порядок творіння й поклав край усім суспільним дискримінаціям від античності аж до нашого часу. Назавжди. У церкві, у новому творінні, різниця статей уже не підстава для упослідження, відокремлення, панування чи підпорядкування. Те саме стосується різниці між рабами й панами або між юдеями та неюдеями. Усі люди залишаються саме тим, ким вони є. Але в церкві ці ознаки вже не мають значення — хоча в суспільстві, залежно від культури й країни, вони, на жаль, певною мірою досі його мають.

Можливо, вам вдасться хоч раз простежити думки Філіпа Б. Пейна без упереджень — навіть якщо ви обстоюєте комплементарний погляд і живете за ним.

Я теж належу до тих, кому кілька років тому довелося змінити свою думку. Унаслідок постійного й глибокого вивчення Писання. Я люблю Ісуса, я люблю Біблію й вивчаю її майже 50 років. Свій шлях я описав у книжці, а на домашній сторінці зібрав інші матеріали, які можна безкоштовно завантажити: www.frauen-vergebt-uns.de

Перш ніж слово візьме Філіп Б. Пейн: мало яке питання збурює стільки сильних емоцій. Нехай кожен перед Богом і Його Словом буде «цілком переконаний у своїй думці» (Римлян 14:5). Однак очевидно, що справа не така однозначна. У деяких місцях доводиться робити припущення, і вони ведуть в один або в інший бік. Тому всім адресовано заклик: залишатися об’єктивними, слухати, думати, добре обґрунтовувати аргументи й не мислити чорно-білим там, де все сіре — тобто неоднозначне. Орієнтуватися нам слід на цілісне свідчення Писання, а не лише на два чи три вірші.

Прийде день, коли ми почуємо правду про це питання з уст нашого Спасителя й Бога. Я радію цьому. Тоді нам і самим доведеться дати звіт. Те, що тоді виявиться хибним, ми вже не зможемо виправити.

Hans-Jörg Ronsdorf, Аугсбург, червень 2023 р.

2 Моя одіссея

Церквою, в якій я виріс, керували лише чоловіки. Але найбільше мене турбувало, чи матиму я вічне життя. Коли я зізнався в цьому своєму молодіжному керівникові в таборі Redwood Camp у Маунт-Гермоні (Каліфорнія), він попросив мене прочитати Івана 3:16, а потім запитав, чи вірю я в Ісуса. Я сказав: «Так». Тоді він запитав: «Чи матимеш ти вічне життя?» Я відповів: «У цьому й проблема. Я не знаю». Він сказав: «Прочитай ще раз». Потім ті самі два запитання і ті самі мої дві відповіді. Він знову сказав: «Прочитай ще раз». Цього разу до мене нарешті дійшло: «Кожен, хто вірує в Нього, не загине, але матиме життя вічне» — це обітниця Бога. Я став на коліна й помолився: «Отче, прости мені, що я зробив Тебе брехуном, бо не повірив Твоїй обітниці». Мене переповнила радість упевненості у вірі, і вона ніколи мене не покидала, бо ґрунтується на обітниці Бога, Який не може брехати (Тита 1:2). Я рано зрозумів, як важливо, щоб написане Боже Слово було правдиве й надійне.

Під час служіння в «Операції Мобілізація» (Operation Mobilisation, OM) у Франції я бачив, як сліпого хлопчика Джоела (Joel) переобразила радість, коли він довірився Ісусові. Замість вивчати медицину я поїхав на 14 місяців до Японії з місійною організацією TEAM (The Evangelical Alliance Mission). Мій пастор, Кашіока-сенсей (Kashioka Sensei), сказав, що євангельським християнам (євангелікалам) у Японії найбільше потрібна людина з докторським ступенем з Нового Завіту — найкраще з Кембриджського університету. Тож після навчання в Trinity Evangelical Divinity School у США я вступив до докторантури в Кембриджі. Моя дисертація стосувалася одного заперечення проти безпомилковості Святого Письма. Це було єдине заперечення, на яке моя семінарська освіта не дала мені відповіді: тлумачення притчі про сівача здається суперечливим, бо в ньому сказано і «насіння — це слово», і «це ті, що посіяні». Я виявив, що ця позірна невідповідність походить з нерозуміння арамейського дієслова «сіяти». У грецькій мові те, що «сіють», — це насіння. В арамейській, як правило, засівають ґрунт. Отже, слова «це ті, що посіяні» порівнюють людей з різними видами ґрунту, які приймають насіння. Таке вживання слова «посіяні» показує, що тлумачення притчі про сівача перекладено з арамейської на грецьку. Отже, грекомовна церква не могла його вигадати, а це доказ того, що воно походить від Ісуса. Це відкриття було опубліковано в New Testament Studies 26 (1979-80), с. 564-568.

Невдовзі після того, як я приїхав до Кембриджа, один викладач заявив: «Жоден уривок Нового Завіту, якщо розуміти його в первісному контексті, не обмежує служіння жінок». Я думав, що 1 Тимофія 2:12 забороняє жінкам навчати чоловіків, і ледь не вигукнув: «Це неправда!» Тієї ночі я читав 1 Послання до Тимофія грецькою й намагався знайти доказ, що він помиляється. Але після того як я понад місяць знову й знову читав це послання грецькою, мені стало ясно: практично кожне речення цього послання стосується проблем, названих у першому розділі про лжевчителів. Крім того, послання називає зведеними від лжевчителів лише жінок. У цій особливій ситуації цілком зрозуміло, що Павло забороняє жінкам привласнювати собі учительську владу. Формулювання 1 Тимофія 2:12 і його історичний контекст точно відповідають настановам для кризи, що тоді відбувалася в церкві в Ефесі.

Якщо розуміти 1 Тимофія 2:12 як загальну заборону жінкам навчати чоловіків, це надзвичайно важко узгодити з рештою Писання — особливо з посланнями Павла. Павло неодноразово наказує «жінкам», «усім» або «кожному, хто» навчати чи пророкувати (1 Коринтян 11:5; 14:5, 24, 26, 31, 39; Колоссян 3:16; 1 Тимофія 3:1-2; Тита 2:3; 2 Тимофія 2:2; пор. Євреїв 3:1, 12; 5:12). Павло віддає належне багатьом жінкам, які навчали чоловіків (Римлян 16:1-12; Дії 18:1-7, 26), серед них

Еводії й Синтихії (Филип'ян 4:2) та бабусі Тимофія Лоїді й матері Евнікії (2 Тимофія 1:5), які «з дитинства» навчали Тимофія Святого Письма (2 Тимофія 3:15). Ніщо не вказує на те, що це навчання колись припинилося. Колега Павла Лука пише про чотирьох дочок Пилипа, які пророкували (Дії 21:8-9). Велике доручення Ісуса в Матвія 28:19-20 звернене до всієї Церкви (пор. Луки 24:33, 47-53), до жінок так само, як до чоловіків: «Тож ідіть і зробіть учнями всі народи: хрестіть їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, і навчайте їх зберігати все, що Я вам заповідав». Бог навіть через жінок об'являв натхненне Писання (Вихід 15:21; Суддів 5:2-31; 1 Самуїлова 2:1-10; 25:24-31; Приповістей 31; Луки 1:25, 42-55). Усе це показує: дуже малоймовірно, що Павло мав на увазі 1 Тимофія 2:12 як загальну заборону жінці навчати чоловіка — або що Святий Дух натхнув цей вірш у такому значенні.

2.1 Чотири приклади нових відкриттів

Згодом я дослідив і інші уривки, які, як я гадав, обмежують служіння жінок. При цьому виявилося, що і їх я розумів неправильно. Ось чотири приклади, зокрема нові відкриття, які я зробив відтоді, як 2015 року вийшла підсумкова стаття, що йде в цій брошурі далі:

1) 1 Тимофія 2:15 не навчає, що жінки спасаються через народження дітей. У двох попередніх віршах Павло посилається на Буття 3:13, де йдеться про те, як Єву обманули, і про її падіння. Далі йде Буття 3:15: «насіння жінки» зітре змієві голову. Павло в 1 Тимофія 2:15 називає ті самі ліки від гріхопадіння: «але кожен буде спасенний через (*dia*) народження (*tês teknogonias*)». Спасіння яскраво контрастує з попередньою згадкою про гріхопадіння й чудово пасує до умов, що йдуть далі: «якщо вони перебуватимуть у вірі, любові та святості». Лише підмет «кожен» пояснює перехід від дієслова в однині («буде спасенний») до множини («якщо вони … перебуватимуть»). В усіх інших місцях Павлових послань «спасати» (*sôzô*) і споріднені слова означають духовне спасіння. У 1 Коринтян 15:2 Павло вживає точно таку саму конструкцію (пасив від *sôzô* + *dia* + родовий відмінок), щоб назвати засіб спасіння: «спасенні через Євангеліє». До того ж усі три засвідчення слова *teknogonia* в грецькій літературі до Павла стосуються народження однієї дитини. Жодне не стосується народження дітей загалом. «Народження» має артикль. У 1 Посланні до Тимофія шістдесят один раз артикль стоїть перед іменником в однині. П'ятдесят п'ять із цих артиклів явно позначають щось певне, окреме. Лише один явно має загальне значення (1 Тимофія 4:8). *Тому природно розуміти «народження» так, що йдеться про одне певне народження. Яке народження є засобом спасіння? Лише народження Ісуса!*

Дехто запитує, чи зрозуміли б цей натяк читачі загального послання, але це не загальне послання. Павло написав його саме «Тимофієві» (1:2), своєму добре освіченому посланцеві. Це засвідчують численні форми звертання «ти» (2-га особа однини) в усьому посланні: 1 Тимофія 1:3 (2 р.), 18 (3 р.), 19; 3:14 (2 р.), 15; 4:6 (4 р.), 7 (3 р.), 11 (2 р.), 12 (2 р.), 13, 14 (3 р.), 15 (3 р.), 16 (7 р.); 5:1 (2 р.), 3, 7, 11, 18, 19, 20, 21 (2 р.), 22 (4 р.), 23 (3 р.); 6:2 (2 р.), 11 (3 р.), 12 (4 р.), 13, 14, 17, 20 (2 р.). Тимофій був проповідником (2 Коринтян 1:19), посланцем Павла (1 Коринтян 4:17; 16:10; 1 Солунян 3:2, 6; 1 і 2 Тимофія) і співпрацівником (Римлян 16:21), якого Павло в першому вірші багатьох своїх послань згадує як свого секретаря. Він записав 2 Послання до коринтян, Послання до филип'ян і до колоссян, 1 і 2 Послання до солунян, а також Послання до Филимона. Тимофій, безперечно, міг зрозуміти, що «спасенний через народження» в цьому контексті стосується Ісуса.

2) Грецький вислів про подружню вірність трапляється у двох формах: «чоловік однієї дружини» (напр., 1 Тимофія 3:2) і «дружина одного чоловіка» (напр., 1 Тимофія 5:9). Але якщо вірним пар-

тнером міг бути й чоловік, грецький мовний ужиток вимагав форми «чоловік однієї дружини». Тімоті Фріберґ (Timothy Friberg) нараховує в Новому Завіті від 7 500 до 8 000 граматично чоловічих форм (майже одну на речення!), які мусять або можуть охоплювати й жінок. Іван Золотоустий це розумів. Це видно з його 11-ї гомілії на 1 Тимофія 3 (PG 62,545 і далі), де він пише до 1 Тимофія 3:12: «Диякони мають бути чоловіками однієї дружини. Це треба сказати й щодо жінок-дияконів». Хоча Золотоустий вважав, що жінки нижчі за чоловіків (NPNF1 12:151.4), він визнавав, що грецький вислів «чоловік однієї дружини» стосується жінок так само, як і чоловіків, — як у нас слово «моногамія». ***Отже, формулювання «чоловік однієї дружини» не виключає жінок зі служіння єпископа (наглядача) (1 Тимофія 3:2), старійшини (пресвітера) (Тита 1:6) чи диякона (1 Тимофія 3:12).***

3) Згідно з Тита 2:3 «жінки-старійшини» мають поводитися так, як личить служінню у святині, і ... бути «учительками добра». Павлове формулювання точно пасує до «жінок-старійшин». Тож не слід стверджувати, що Біблія не згадує жінок-старійшин. Слово «жінки-старійшини», *presbytidas*, — те саме слово, яке пізніше вживали, щоб заборонити поставлення «жінок-старійшин».[3] ***Павло утворив вислів «учительки добра» (kalodidaskalous), щоб описати жінок-старійшин.*** У Тита 2:4-5 ідуть приклади того, чого мають навчати жінки-старійшини. Цей перелік, звісно, не повний. Проте ніщо в цих віршах не каже й не натякає, що жінки-старійшини можуть навчати лише молодших жінок.

4) 1 Петра 3:7 не має головного дієслова. Але «так само» передбачає, що Петро мав на увазі «коріться». Так виникає паралель до трьох попередніх закликів коритися:

«Коріться ради Господа всякій людській владі» (2:13)

«Раби, коріться зі всяким шануванням своїм панам» (2:18)

«Так само [homoiôs] і ви, жінки, коріться своїм чоловікам» (3:1)

Тому 1 Петра 3:7 наказує: «Так само [*homoiôs*] і ви, чоловіки, коріться своїм дружинам, живучи з ними розважливо й визнаючи їх слабшою жіночою [BDAG 208, *gynaikeios*, «жіночий», що в поєднанні зі «співспадкоємцями» вказує, що вона цінна] посудиною, і щедро виявляйте їм шану як співспадкоємицям благодатного дару життя, щоб ваші молитви не мали перешкод».

Багато років я не публікував своїх висновків, бо боявся, що вони можуть спричинити розколи в церкві. Коли ми з дружиною служили місіонерами Evangelical Free Church у Японії, я просив Господа ясно показати мені, чи хоче Він, щоб я опублікував свої висновки. Протягом двадцяти чотирьох годин після цієї молитви сталося три речі: президент Evangelical Free Church в Америці А. Т. Олсон (A. T. Olson) попросив мене опублікувати мої результати. Голова нашої асоціації пасторів попросив мене написати статтю про жінок у керівництві церкви. І мені до рук потрапила стаття Дугласа Дж. Му (Douglas J. Moo).[4] На с. 70 там сказано, що «схильність жінок піддаватися омані не дозволяє їм брати участь у публічному навчанні ... Є певні види діяльності, для яких жінки від природи не придатні». Ці ясні відповіді на молитву дали мені свободу відповісти Му в статті.[5] Безліч людей свідчили мені, що мої публікації звільнили жінок для плідного служіння. До того ж — схвалення вчених з усього світу й з багатьох християнських традицій. Усе це переконливо підтвердило мені: Бог справді повів мене до публікації.

Через п'ятдесят років досліджень я досі не знайшов в оригінальному тексті Святого Письма жодного місця, яке обмежувало б служіння жінок. Мої дослідження зміцнили мою до-

віру до того, що Біблія безпомилкова в усьому, чого навчає. Біблія, а не наша культура, — наш авторитет.

2.2 Чи важлива рівність чоловіків і жінок?

Багато людей не висловлювали біблійних заперечень проти рабства, бо боялися, що це може розколоти Церкву. Але тепер Церква визнає, що не боротися з рабством було жахливою помилкою. Ми виступаємо за примирення рас і викриваємо расову несправедливість. Бог вимагає справедливості й для жінок. ***Бог виступає проти упередженості, яка закладена в будь-якій ієрархії статей. І Він виступає проти гноблення жінок, яке ця ієрархія спричиняла впродовж історії. Так, отже, це не другорядне питання. Воно важливе для євангелізації, для проповіді Євангелія й для поширення Христового Царства. Крім того, воно впливає на те, як ми в любові й повазі ставимося до інших, особливо в шлюбі.***

Це питання важливе, бо Біблія — Боже Слово, яке має авторитет для всіх людей. Правда варта важкої праці ретельного аналізу. Неточні переклади Біблії та оманливі тлумачення окремих уривків сприяли кривдженню жінок. Це, серед іншого, призвело до того, що мільйони людей відвернулися від Церкви. Ще мільйони ненавидять Біблію, бо помилково думають, що Біблія поневолює жінок. Численні приклади жінок, які в Біблії мали керівні функції, доводять, що Бог обдаровує жінок для служіння й веде їх у служіння. Ті, хто обмежує служіння жінок, роблять Церкву біднішою. Вони обмежують проповідь Євангелія, противляться тому, як Святий Дух обдаровує й покликає жінок, і чинять усупереч багатьом засадам Писання, які виражають рівноправність чоловіка й жінки.

3 Біблія навчає рівності[6] чоловіка й жінки

Чи Біблія непослідовна в питанні статей? Багато шанованих євангельських (євангелікальних) учених вважають, що Біблія стверджує і рівність статей, і ролі статей, і що між одним і другим існує напруга. Чи можемо ми дійти до єдиної біблійної позиції, не чинячи насильства над біблійним текстом? Чи треба приносити добру екзегезу в жертву на вівтарі систематичного богослов'я? Безперечно, добра екзегеза й добре систематичне богослов'я йдуть пліч-о-пліч. Я десятиліттями в молитві змагався з позірними суперечностями текстів на тему статей і можу чесно сказати, що саме біблійні тексти змінили моє розуміння. Від творіння до нового творіння біблійне вчення про статі в церкві й у шлюбі послідовно стверджує рівність чоловіка й жінки.

3.1 Жінки в Старому Завіті

3.1.1 Жінка у творінні та після гріхопадіння

Книга Буття показує: Бог створив людей як рівні статі, а не під проводом чоловіка.[7] Вона навчає, що чоловік і жінка однаково створені за образом Божим і разом мають панування над землею (Буття 1:26-27). Їхня рівність не обмежується їхнім духовним становищем перед Богом, а поширюється й на їхнє панування над землею. Бог поблагословив чоловіка й жінку й доручив їм обом у вірші 28: «Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю, і оволодійте нею, і пануйте над ... усім живим, що плазує по землі».

Будова оповіді про творіння досягає кульмінації в створенні жінки, яка задовольняє потребу чоловіка в партнерці, що йому відповідає (2:18, 20). Текст описує, що жінку створено як *ʿezer*

kĕnegĕdô чоловіка, дослівно: «сила, що йому відповідає». На жаль, слово *ʿezer* тут часто перекладають як «помічник», що в англійській чи німецькій мові передбачає підлеглого або слугу. Проте в Біблії *ʿezer* ніколи не означає «помічника» в значенні «слуги», а майже завжди описує Бога як Рятівника, Силу чи Міць Його народу.[8] Авторитетний словник біблійної єврейської мови подає як біблійні значення *ʿezer* «допомога, підтримка, міць і сила», але не «помічник».[9] Тричі *ʿezer* описує військового захисника.[10] Контекст жодного з цих місць не дозволяє зробити висновок, що Бог або жінка як *ʿezer* підпорядковані чоловікові.[11]

Друге слово, *kĕnegĕdô*, складається з *kĕ* (як) + *negĕd* (перед) + *ô* (ним) і означає «як перед ним». *Nāgîd*, іменник, споріднений з *negĕd*, позначає людину, яка стоїть попереду, і означає «той, кого (Ягве) проголосив провідником».[12] Отже, як і ʿezer, *kĕnegĕdô* позначає радше вищого чи рівного, ніж підлеглого. Ніщо у вислові *ʿezer kĕnegĕdô* в Буття 2 не вказує, що Бог створив жінку як підпорядковану помічницю чоловіка. Навпаки: цей вислів підкреслює її силу. Вона рівноправна партнерка чоловіка й рятує його від самотності. Вона його відповідник: його супутниця й подруга, яка доповнює його у здійсненні панування над землею. Вона доповнює його, щоб вони разом були плідними й могли берегти землю.

І ніде більше розповідь про творіння в книзі Буття не надає чоловікові вищого рангу чи більшого авторитету, ніж жінці.[13] Навпаки: вона послідовно підкреслює їхню рівність. Бог робить жінку з боку чоловіка, і чоловік визнає: «Оце тепер вона кість від костей моїх і тіло від тіла мого» (2:23), бо вони мають одну й ту саму суть (2:21-23). «Батько й мати» названі поруч без різниці в рангу (2:24). У шлюбі вони «з'єднані» і «одне тіло» (2:24). Обоє нагі й не соромляться; вони поділяють моральну невинність (2:25). Разом їх спокушено, і разом вони порушують Божу заповідь (3:6). Обоє пізнають, що вони нагі, і шиють собі покриття (3:7). Обоє ховаються від Бога (3:8). Це показує: обоє соромляться того, що не послухалися Бога. Обоє перекладають провину з себе (3:12-13). Бог звертається до обох безпосередньо й оголошує їм конкретні наслідки їхнього гріха (3:9-13, 16-19). Обоє відповідальні за власні вчинки. Отже, Буття 2–3 показує рівність статей, а не «порядок творіння»[14], який дає чоловікам авторитет над жінками.

Панування чоловіка над жінкою не передбачене в первісному Божому задумі. Перша згадка про чоловіче панування трапляється в Буття 3:16, де воно назване прямим наслідком гріхопадіння: «Він пануватиме над тобою». Навіть відомі прихильники чоловічої ієрархії визнають, що це «не припис того, що має бути».[15] Як і кожен інший наслідок гріхопадіння, це зміна на гірше. Щоб узгодити це зі своєю теорією, що чоловік є головою вже від творіння, прихильники ієрархії стверджують: у Буття 3:16 ідеться про запровадження *безлюбного* панування, а не про чоловіче панування над жінками загалом.[16] Однак текст не каже, що наслідком гріхопадіння є лише безлюбне чоловіче панування; він каже, що наслідком гріхопадіння є саме чоловіче панування. У Буття 3:16 стоїть найуживаніше слово для «панувати». Саме по собі воно не наводить на думку про погане панування. Це слово вживають навіть для панування Бога, яке, безперечно, не є поганим пануванням! Два великі словники біблійної єврейської мови аналізують кожне вживання цього слова в Старому Завіті й не наводять для нього жодного негативного значення.[17] Це слово не передбачає поганого панування, а означає просто «панування». Оскільки панування чоловіка над жінкою саме є наслідком гріхопадіння, чоловік не міг панувати над жінкою до гріхопадіння. Навіть за найкращих обставин панування чоловіка над жінкою має практичний наслідок: у жінки відбирають авторитет, який Бог при творінні дав їй нарівні з чоловіком. Крім того, багато чоловіків через свою занепалу природу використовували своє становище влади, щоб кривдити жінок. Христос, насіння жінки, про Якого Бог обіцяв, що Він зітре змієві голову (Буття 3:15), переміг гріхопадіння.

Тому ми не повинні підтримувати трагічні наслідки гріхопадіння, а маємо їм противитися. До них належить і панування чоловіка над жінкою.

3.1.2 Жінки в решті Старого Завіту

Старий Завіт прославляє багатьох жінок, які провадили чоловіків, серед них дружин і матерів. Він показує жінок, які були провідницями з Божим благословенням. Ніде він не натякає, що їхня стать робила їх для цього непридатними. Пророчицю Маріям (Міріям) Бог посилає, щоб провадити Ізраїль (Михея 6:4; пор. Вихід 15:20-21). Девора належить до суддів, яких «Господь піднімав» і які «рятували Ізраїля з руки його ворогів» (Суддів 2:16, 18; 4:10, 14, 24; 5:1-31); вона пророчиця й найвища провідниця всього Ізраїлю (4:4-5). Вона, дружина й мати (5:7), мала владу наказати Варакові, військовому начальникові Ізраїлю: «Іди!» (4:6, 14), і він пішов. Вони добре співпрацювали зі спільним авторитетом: він як військовий начальник, вона як верховна головнокомандувачка. Цариця Естер мала досить впливу, щоб спричинити знищення дому Гамана й 75 000 ворогів юдеїв (Естер 7:1-10; 9:1-32). Разом з Мордехаєм вона «написала з усією наполегливістю … Наказ Естер підтвердив ці приписи» (9:29-32). Біблія прославляє царицю Савську (1 Царів 10:1-13; 2 Хроніки 9:1-12) і царицю халдейську (Даниїла 5:10-12). Єврейське слово для «цариця» — це просто «цар» із жіночим закінченням. Лише три особи з титулом від кореня слова «цар» Біблія тільки хвалить і ніколи не критикує: ці три жінки. У записах про царів Юди завжди згадують або називають на ім’я цариць-матерів, тобто матерів царів (пор. Єремії 13:18; 29:2; 2 Царів 24:15). До них належали Вірсавія, яка сиділа на троні (1 Царів 2:17-19), Мааха (1 Царів 15:2, 10, 13) і Негушта (2 Царів 24:8).

Коли знайшли книгу Закону, яку вважали втраченою, священики запитали про неї пророчицю Хулду й підкорилися її духовному проводу. Провідники Ізраїлю, зокрема цар, старійшини, пророки й народ, прийняли її слово як Боже об’явлення (2 Царів 22:14-23:3; 2 Хроніки 34:22-32). Чоловіче керівництво Ізраїлю послухалося Божого слова, яке промовила жінка. Це спричинило, мабуть, найбільше пробудження в історії Ізраїлю (2 Царів 22:14-23:25; 2 Хроніки 34:29-35:19).

Жоден текст Старого Завіту не каже, що Бог дозволяв жінкам таку політичну чи релігійну владу над чоловіками лише через особливі обставини. Так само ці випадки ніде не описано як винятки з якоїсь біблійної засади. Щоправда, дві правительки Ізраїлю були злими: Аталія (2 Царів 11:1-3; 2 Хроніки 22:10-12) і Єзавель (1 Царів 18:4). Але такими були й більшість царів Ізраїлю. Писання не критикує ні їх, ні жодну іншу провідницю Ізраїлю з тим обґрунтуванням, що влада над чоловіками жінці не належить. Натомість Старий Завіт подає жінок на релігійних і політичних провідних посадах як щось звичайне.

Лише одного важливого суспільного чи релігійного провідного становища жінки в Старому Завіті ніколи не мали: священства. Причина очевидна: у деяких поганських культах жриці були пов’язані з проституцією чи культовими сексуальними обрядами. Це забороняє Повторення Закону 23:18. Бог знову й знову забороняв Своєму народові навіть створювати враження, ніби він наслідує неморальні звичаї навколишніх народів.[18] Жінки-священники створили б саме таке враження. Проте старозавітним ідеалом було, щоб увесь народ Ізраїлю був «царством священиків і народом святим» (Вихід 19:6). Ісаї 61:6 провіщає час, коли весь Божий народ буде священиками: «А ви будете звані священиками Господа, будуть вас називати служителями нашого Бога». Бог здійснив священство всього Свого народу в новозавітній церкві (1 Петра 2:9).

Пророки Старого Завіту звіщали, що Бог призначив жінкам більшу пророчу роль. Мойсей написав: «Якби то ввесь народ Господній були пророками, коли б Господь дав Свого Духа на них!» (Числа 11:29). Йоіл звістив Божий намір: «Я виллю Свого Духа на всяке тіло. Ваші сини й ваші дочки пророкуватимуть … І на Моїх слуг, чоловіків і жінок, Я в ті дні виллю Свого Духа» (Йоіла 3:1-2), — обітниця, яка сповнилася в П'ятидесятницю (Дії 2:14-21).

Бог навіть використав жінок для найбільшого з усіх пророчих завдань: через них Він промовив важливі частини натхненного Писання. До них належать пісні Маріям (Вихід 15:21) і Девори (Суддів 5:2-31) та молитва Анни (1 Самуїлова 2:1-10). І в Новому Завіті Бог так говорив через жінок: у пісні Єлисавети (Луки 1:25, 42-45) і в Магніфікаті Марії, першому християнському тлумаченні Святого Письма (Луки 1:46-55). Отже, Бог аж ніяк не виключав жінок із проводу над чоловіками. Навпаки: Він покликав жінок і до світських, і до духовних провідних завдань.

3.2 Ісус і жінки

Ісус усіма Своїми словами й ділами дав нам приклад: Він ставився до жінок як до рівних чоловікам, ніколи як до підпорядкованих чи обмежених у своїй ролі (Матвія 12:49-50; 15:38; 25:31-46; Марка 3:34-35; Луки 8:21; 11:27-28). Те, що Він ставився до жінок як до рівноправних, суперечило правовим, суспільним і релігійним звичаям Його часу. У правових справах, де права жінок були обмежені, як-от при перелюбі й розлученні, Він ставився до чоловіків і жінок однаково. У суспільстві, яке вважало жінок менш розумними й менш моральними, ніж чоловіки, Ісус шанував розум і духовні здібності жінок. Це показують великі духовні істини, яких Він спершу навчив жінок, наприклад самарянку (Івана 4:10-26) і Марту (Івана 11:25-26).

У культурі, де релігійна освіта жінок була осудною, Ісус заохочував жінок ставати Його ученицями. Коли, наприклад, Марія «сіла в ногах Господа й слухала» — постава й місце учениці, — Ісус підтримав її: «Марія ж обрала кращу частку, яка не відбереться від неї» (Луки 10:38-42).[19] Загальноприйнято, що учнів за часів Ісуса навчали передавати науку рабина і що вони, як правило, самі ставали вчителями. Проте учні рабинів завжди були чоловіками. Ісус навчав і учнів, і учениць. Це вказує на Його намір зробити вчителями віри і жінок, і чоловіків.

Щоправда, до первісного кола дванадцяти апостолів Ісус вибрав лише чоловіків. Вони мали в ранній Церкві дуже шановану провідну роль. Чи Він цим виключив жінок із керівництва Церквою? Ні. Сам лише вибір чоловіків апостолами логічно так само мало виключає жінок із керівництва церквою, як вибір вільних юдеїв апостолами виключає з керівництва церквою язичників чи рабів. До того ж двома найвпливовішими провідниками ранньої Церкви були Яків, брат Ісуса (Дії 15:13; Галатів 1:19),[20] і Павло. Обидва не належали до Дванадцятьох, а проте були апостолами — так само як одна жінка: Юнія.[21] Чому Дванадцятеро мають бути нашим єдиним мірилом для керівництва церквою, якщо й інші апостоли поза колом Дванадцятьох займали ключові позиції в керівництві церквою?

Чому ж тоді Ісус вибрав для первісних дванадцяти апостолів лише чоловіків, а не жінок? Новий Завіт не називає Його причин. Але, імовірно, Ісус вибрав чоловіків з двох причин: щоб не викликати згіршення і щоб створити символічну відповідність. Якби Ісус брав жінок на нічні зібрання, особливо в пустині чи в таких місцях, як Гефсиманський сад, це викликало б моральну підозру — не лише щодо Ісуса, а й щодо Дванадцятьох, від чиєї непорочності мала залежати Церква. Крім того, поставлення Ісусом дванадцяти вільних чоловіків-юдеїв відповідало дванадцятьом синам, тобто племенам Ізраїлю, і посилювало символіку церкви як «нового, тобто оновленого Ізраїлю».

Те, що Ісус вибрав і учениць (див. вище), до того ж показує: вибором дванадцяти апостолів-чоловіків Він не хотів виключити жінок із керівництва церквою.

Ісус також не перешкоджав жінкам звіщати чоловікам Євангеліє. Першою християнською місіонеркою була самарянка: «Багато самарян із того міста ввірували в Нього через свідчення жінки» (Івана 4:39; пор. 4:28-42). Першою людиною, до якої прийшов воскреслий Христос, була Марія Магдалина. Їй Він доручив звістити Євангеліє про Своє воскресіння й майбутнє вознесіння до Бога Отця (Івана 20:14-18). Оскільки «апостол» означає просто «посланець», доречно сказати, що Христос призначив її апостолкою апостолів. Христос по-новому визначив провід: як смиренне провідництво, що служить (напр., Івана 13:3-17). Такий провід у служінні Христові личить жінкам щонайменше так само, як і чоловікам.

3.3 Павло й жінки: оборонець рівності

Павло стверджує рівність чоловіка й жінки трьома способами: він називає жінок співпрацівницями, які служать пліч-о-пліч із чоловіками. Він обстоює багато богословських істин, з яких випливає рівність чоловіків і жінок. І він прямо наголошує на їхній рівності.

3.3.1 Павлові підтвердження жінок у служінні

У Римлян 16:1-16 Павло вітає багатьох людей на ім'я. Десятьох із них він називає співпрацівниками в християнському служінні. Семеро з цих десятьох — жінки: Фіва, «жінка-диякон церкви в Кенхреях» (16:1) і «провідниця[22] багатьох, зокрема й мене» (16:2); Юнія, «видатна між апостолами» (16:7)[23]; Приска (Прискилла), «моя співпрацівниця в Христі Ісусі» (16:3; пор. Филип'ян 4:3); і Марія, Трифена, Трифоса й Персида, які «ревно трудилися в Господі» (16:6, 12). У 1 Коринтян 16:16 Павло закликає віруючих «коритися кожному співпрацівникові». В 1 Солунян 5:12 «тих, хто працює між вами» названо тими, «хто стоїть на чолі вас у Господі й напоумляє вас». Не можна достатньо наголосити на тому, що Павло перелічує цих жінок не просто як віруючих, а як провідниць у служінні. Павло в цьому уривку вітає багатьох віруючих, але провідниками в служінні називає лише десятьох, і семеро з них — жінки. Троє чоловіків — це Акила, Андронік і Урбан. Перших двох названо разом із їхніми дружинами, що підкреслює їхній спільний авторитет. ***Те, що Павло називає таку велику частку жінок серед провідників публічної спільноти, — річ безприкладна в усій історії античної грецької літератури. Це вказує на те, що жінки в ранній Церкві провадили такою мірою, яка була незвичайною для тодішньої культури.***

3.3.2 З Павлового богослов'я випливає рівність чоловіка й жінки

Павло стверджує, що чоловіки й жінки однаково «створені за образом Божим» і однаково перебувають «у Христі». Їм доручено панування над землею, і обоє отримали доручення творіння й Боже благословення. Багато засад його богослов'я неминуче охоплюють їхню рівність: провід, що служить, «взаємна покора» в церкві й у шлюбі, єдність Христового тіла, священство всіх віруючих, дари Духа для всіх, свобода в Христі, уже розпочаті останні часи, нове творіння і твердження, що в Христі «немає різниці між чоловіком і жінкою».[24]

3.3.3 Павлове пряме підтвердження рівності чоловіка й жінки

У двох місцях (Галатів 3:28 і 1 Коринтян 11:11) Павло прямо висловлюється за те, що жінки й чоловіки в житті церкви рівноправні.

У Галатів 2:11-3:28 він наголошує: якщо в церкві до якоїсь суспільної групи ставляться нерівно — так само й до групи жінок, — це суперечить Євангелію. Він викриває християн з юдеїв, серед них прямо й апостола Петра. Вони не ставилися до християн з язичників як до рівних і навіть відмовлялися їсти з ними. Павло доводить: християни мають свою ідентичність як відкуплені лише в Христі. Тому суперечить Євангелію розподіляти в церкві ранг чи привілеї за походженням, статками чи статтю: «Нема різниці між юдеями й греками, нема різниці між рабами й вільними, нема різниці між чоловіками й жінками, бо всі ви один у Христі Ісусі». Усе це — суспільні категорії, а «в Христі Ісусі» означає церкву. Тому Галатів 3:28 найочевидніше стосується суспільних стосунків у церкві. Сам Петро згодом став прикладом того, як каятися в такому нерівному ставленні до віруючих і змінювати думку: у 2 Петра 3:15-16 він говорить про «нашого улюбленого брата Павла» і підтверджує мудрість «усіх його послань» як «Писання».

Дехто каже, що в цьому уривку йдеться лише про те, хто може бути спасенний, і що він не впливає на життя церкви. Але вони неправильно розуміють, що цей уривок каже про спасіння, і нехтують історичним і культурним контекстом, а також висновками з його формулювання.[25] ***Уривок нерозривно пов'язує спасіння із суспільним життям церкви.*** Як і в усіх писаннях Павла, відкуплення в Христі неможливо відокремити від життя в Христовому тілі, церкві. Важливий і культурний контекст: Галатів 3:28 відкидає уявлення, які передавала щоденна юдейська молитва. У ній той, хто молився, дякував Богові, що народився не язичником, не рабом і не жінкою. Бо ці групи не мали привілею вивчати Закон. Якщо Павло відкидає ці розрізнення, з цього випливає протилежне: усі ці групи в практичному житті церкви рівні за статусом — бо всі вони один у Христі.

Близька паралель до Галатів 3:28 — 1 Коринтян 11:11: «Однак ні жінка не відокремлена[26] від чоловіка, ні чоловік не відокремлений від жінки в Господі». Павло каже це в контексті, де він підтверджує: жінки, як і чоловіки, можуть провадити найважливіші дії на публічних зібраннях церкви — молитву (вертикальний вимір богослужіння) і пророцтво (горизонтальний вимір богослужіння). Умова лише та, щоб вони при цьому не ставили під сумнів ані шлюб, ані християнську етику.[27] Отже, твердження, що чоловіки й жінки «в Господі» не відокремлені, стосується принаймні цих провідних дій у церкві. Перше слово вірша, «однак», грецькою вказує на те, що наступне речення — найважливіший пункт тексту. Щоправда, Павло вимагає від чоловіків і жінок різних зачісок (11:14-15), щоб їхнє волосся не сприймали як знак неморальності. Але його найважливіший пункт щодо публічного богослужіння інший: він рішуче відкидає будь-яке розділення за статтю в Христі. Тому він вітає, коли і чоловіки, і жінки провадять богослужіння молитвою й пророцтвом.

3.3.4 Павлові підтвердження рівності чоловіка й дружини

У 1 Коринтян 7, своєму найдокладнішому викладі про шлюб, Павло в дванадцяти різних питаннях називає для чоловіка й жінки точно однакові умови, можливості, права й обов'язки. У кожному з цих пунктів він звертається до чоловіків і жінок як до рівноправних. Павло неодноразово вживає симетрично врівноважені формулювання, щоб підкреслити цю рівність. Це унаочнюють такі дванадцять тем: Павло наголошує, що чоловік і дружина належать одне одному (в. 2). Вони мають взаємні подружні права (в. 3), взаємну владу над тілом одне одного (в. 4) і взаємні статеві обов'язки (в. 5). Обох закликано не розлучатися й не розводитися (в. 10-13). Обоє освячують одне одного й своїх дітей (в. 14). Обоє вільні, якщо інший їх покидає (в. 15). Обоє мають потенційно рятівний вплив одне на одного (в. 16). Обоє вільні одружитися (в. 28). Обоє можуть як самотні зосередитися на Христі (в. 32 і 34b) або як одружені — на тому, щоб догодити одне одному

(в. 33-34a і 34c). Павло навіть пише: «Чоловік не має влади над своїм тілом, а дружина» (7:4). Річард Гейз (Richard Hays) слушно зазначає, наскільки революційним це було: «Павло пропонує погляд на шлюб, який ламає всі дотеперішні взірці: стосунки, в яких партнери пов'язані одне з одним у взаємній покорі».[28]

Подібно й в Ефесян 5:21-22: покора дружини — це прямо частина взаємної покори. Обоє добровільно й у любові коряться одне одному.[29] Павло закликає і дружин, і чоловіків поступатися одне одному першістю й дбати одне про одного. Христос — взірець для всіх віруючих, і для дружин, і для чоловіків (5:2). Що Павло має на увазі, коли називає Христа «Головою», він показує у вірші 23: він рішуче ототожнює «Голову» зі «Спасителем» — «Христос — Голова Церкви, Він — Спаситель тіла».

Що робить Христос як «Спаситель» (або «Рятівник»)? Павло пояснює: «Христос віддає Себе» за Церкву (5:25) і «живить і пестить» її (5:29). Це показує: Павло вживає «голова» в поширеному грецькому значенні «джерело». Тут він має на увазі Христа як джерело любові й забезпечення для Церкви.[30] Павло закликає чоловіків як «голову» своїх дружин наслідувати приклад Христа як «Голови»: вони мають любити своїх дружин, дбати про них і цінувати їх (5:25-29). Ця шанобліва, живильна любов спонукає дружину до покори — а не ієрархія авторитету (5:23).

Біблія схвалює, що жінки провадять удома. Павло ставиться до чоловіків і дружин однаково щодо їхніх дітей (Ефесян 6:1-2; Колоссян 3:20) і закликає дружин «керувати своїм домом» (дослівно: «бути господинями дому», грецькою *oikodespoteo*, 1 Тимофія 5:14). Якщо це не провід у домі, то що тоді?

3.4 Павло й жінки: прихильник патріархату?

Хоча Павло багато разів підтверджує рівність статей, уперто тримається уявлення, що він обстоює панування чоловіків у церкві. Чому, власне? Насамперед через популярні тлумачення кількох нечисленних місць: 1 Тимофія 2:12 («А жінці навчати я не дозволяю, ані панувати над чоловіком»); 1 Тимофія 3 і Тита 1 (приписано лише єпископів-чоловіків); і 1 Коринтян 14:34-35 («Жінки нехай мовчать у церквах»). Наведений далі аналіз викриває помилки поширених тлумачень цих віршів і показує, що Павло — послідовний оборонець рівності статей.

3.4.1 1 Тимофія 2:12

Чи забороняє 1 Тимофія 2:12 жінкам навчати чи мати авторитет над чоловіками? Ні, насправді ні. Павло пише в 1 Тимофія 2:11-12: «Жінки нехай навчаються в усій покорі. Я не дозволяю, щоб жінка навчала й [у зв'язку з цим] привласнювала собі авторитет над чоловіком».[31] Граматично заборона стосується тодішньої ситуації. Ніщо в тексті не каже, що вона має бути загальною. Дієслово у формулюванні «Я не дозволяю» свідчить радше про заборону, чинну тепер, ніж про універсальну, — особливо в цій граматичній формі: перша особа, теперішній час, дійсний спосіб.

Словник BDAG[32] (с. 150) визначає значення ключового дієслова як «привласнювати собі становище незалежного авторитету». У New International Version (редакція 2011 року) його правильно перекладено як «***привласнювати авторитет***». Там, де це дієслово засвідчено в значенні «привласнювати собі авторитет», ідеться завжди про неуповноважене захоплення авторитету. У цьому вірші не вжито стандартного новозавітного слова для «мати (здійснювати) авторитет». Навіть найважливіша книжка прихильників ієрархії у своєму дослідженні цього ключового слова для часу Павла не називає ні «здійснювати авторитет», ні «мати авторитет» як можливе значення

— а от «привласнювати собі авторитет» називає.[33] Отже, Павло не забороняє жінкам мати авторитет над чоловіками. Радше він забороняє жінкам без уповноваження привласнювати собі авторитет над чоловіком. Привід — тривала криза через лжевчення в Ефесі.

Отже, Павло забороняє не дві речі — щоб жінки навчали і щоб вони привласнювали собі авторитет над чоловіками. Він забороняє лише одне: щоб жінки привласнювали собі авторитет навчати чоловіків. У цьому вірші грецьке *oude* поєднує два елементи, «навчати» і «привласнювати собі авторитет», щоб виразити одну думку. Це типово для того, як Павло вживає цей сполучник.[34] Але чому Павло в цьому місці забороняє жінкам привласнювати собі авторитет навчати чоловіків? Він наводить дві причини.

По-перше: якщо жінки без уповноваження від церкви привласнювали собі авторитет навчати чоловіків, це було неповагою до чоловіків. А їх вони мали шанувати, бо чоловік — джерело, з якого походить жінка (2:13; пор. 1 Коринтян 11:8, 11-12).

По-друге, деяких жінок звели лжевчителі, так що вони пішли за сатаною (2:14; пор. 5:13-15). Павло вже заборонив лжевчителям навчати без уповноваження (1:3). Тут він подібним чином обмежує жінок. Вони ***єдина група, про яку Павло каже, що лжевчителі її звели.***

В 1 Тимофія 2:12 Павло ***не*** забороняє жінкам в Ефесі, таким як Прискилла (яка, згідно з 2 Тимофія 4:19, була в Ефесі), брати на себе належно доручений чи визнаний авторитет. Адже книга Дії схвально згадує, що вона пояснила Аполлосові «Божу дорогу докладніше» (Дії 18:26). Лука й Павло, за грецьким звичаєм, представляють подружжя, називаючи першим ім’я чоловіка: Акила й Прискилла (Дії 18:2; 1 Коринтян 16:19). Але в кожному уривку про їхнє активне служіння вони — всупереч грецькому звичаю — називають першою Прискиллу (Дії 18:18, 26; Римлян 16:3). Це робить майже певним, що вона відігравала важливу, якщо не провідну роль у їхньому спільному служінні. Тож не дивно, що Павло у своїх двох найдовших списках співпрацівників (2 Тимофія 4:19-21 і Римлян 16:1-16) першою вітає Приску. Він називає її при цьому шанобливішою формою її імені, яку завжди вживає. Подібно й з Фівою. Вона як посланниця Павла доставила Послання до римлян (Римлян 16:1-2). Тому вона, звісно, і відповідала на запитання римських християн щодо цього послання. Отже, вона була першою тлумачкою послання й навчала при цьому й дорослих чоловіків. ***Усе це показує: 1 Тимофія 2:12 аж ніяк не може забороняти жінкам, таким як Прискилла й Фіва, які мали визнаний авторитет, навчати чоловіків. Вірш забороняє лише жінкам без визнаного авторитету привласнювати собі авторитет навчати чоловіка.***

3.4.2 Вимоги до єпископів (наглядачів): 1 Тимофія 3 і Тита 1

Чи приписує Павло, що всі єпископи мають бути чоловіками? Навпаки: Павло заохочує кожного віруючого прагнути бути єпископом: «Вірне слово: кожен, хто прагне бути єпископом, прагне шляхетного завдання» (1 Тимофія 3:1). ***Грецькою «кожен» — слово, нейтральне щодо статі. Це означає: двері відчинені для жінок так само, як і для чоловіків.*** Чи заохочував би Павло жінок прагнути служіння, яке їм заборонене? Павло ясно показує, що «кожен» послідовно залишається підметом: він повторює «кожен» у вірші 5, і в паралельному переліку вимог до єпископів у Тита 1:6 «кожен» також є підметом. ***Усупереч тому, як подає більшість перекладів, у грецькому тексті вимог до провідників церкви в 1 Тимофія 3:1-13 і Тита 1:5-9 немає жодного займенника чоловічого роду.***

А що з тим, що єпископи, згідно з 1 Тимофія 3:2, 12 і Тита 1:6, мають бути «чоловіком однієї дружини»? Дослівно грецькою сказано «чоловік однієї жінки». У цьому тексті сказано не просто «чоловік», а «чоловік однієї жінки». Увесь вислів треба розуміти як сталий зворот. Дехто наполягає на тому, щоб вирвати одне слово «чоловік» і довільно відірвати його від контексту. З цього вони виводять нову вимогу: кожен єпископ мусить бути «чоловіком». Це так само безглуздо, як твердження: оскільки «втеча з місця ДТП» — злочин, то й «втеча» мусить бути злочином. Більшість учених, зокрема й прихильники ієрархії, розуміють «чоловік однієї жінки» так, що багатоженці чи статево невірні чоловіки виключені зі служіння єпископа.[35]

Проте дехто наполягає, що це місце додатково виключає й жінок. Але в цей зворот не можна вчитувати подвійного значення: з одного боку, виключення багатоженців, з другого — загальну вимогу, що єпископи мусять бути чоловіками. Це не виправдано. За тією самою логікою більшість інших Павлових вимог до єпископів, що складаються з кількох слів, стали б абсурдними. Чи мусять усі єпископи мати «власний дім» з рабами й кількома «дітьми», досить дорослими, щоб «вірувати» і «з усією повагою» коритися? ***Оскільки в 1 Тимофія 3:11 названо кваліфікації для жінок-дияконів, той самий вислів «чоловік однієї жінки» у вимогах до дияконів у 3:12 не може виключати жінок.*** Тому довільно й безпідставно вчитувати у «чоловік однієї жінки» вимогу, що єпископи мусять бути чоловічої статі.[36]

У грецькій мові просто звично вживати граматично чоловічі форми, коли йдеться про групу з чоловіків і жінок.[37] Один видатний пастор і професор, прихильник патріархату, зазначає: в усій Біблії заборони, звернені до чоловіків, як правило, стосуються й жінок. Він пояснює: «Як загальновизнано, … норми, що вживають мову чоловічого роду, загалом слід тлумачити так, що вони охоплюють обидві статі, — якщо ніщо інше цьому не суперечить».[38] Ісусове тлумачення Повторення Закону 24 в Марка 10:12 це підтверджує. Засада моногамії, виражена у вислові «чоловік однієї жінки», однаково стосується чоловіків і жінок, так само як «не жадай жінки ближнього свого» (Вихід 20:17) однаково стосується чоловіка чи жінки, що жадає подружжя ближнього. Тому найточніший і найдослівніший переклад вислову «чоловік однієї жінки» — «***моногамний***». Цей переклад найкраще передає те, що чоловічі форми в грецькій мові звичайно охоплюють обидві статі. І він влучає в природне значення цього звороту у вірші 12.

3.4.3 1 Коринтян 14:34-35

Отже, 1 Тимофія 2 не забороняє всім жінкам навчати чи мати авторитет над чоловіками, а 1 Тимофія 3 і Тита 1 не забороняють жінкам бути старійшинами (пресвітерами). Але чи наказує 1 Коринтян 14:34-35 жінкам мовчати в церкві? Так. Насправді це єдина заповідь у всій Біблії, що жінки мають мовчати. Ясне твердження цих віршів повторено тричі — з найбільшим можливим притиском: «Жінки нехай мовчать у церквах, бо їм не дозволено говорити ... соромно жінці говорити в церкві». Вірш 35 забороняє навіть шанованій жінці, дружині, найвиправданішу форму, в якій жінка може говорити в церкві: ставити запитання, бо вона хоче чогось навчитися. Отже, ясно: заборона стосується будь-якого мовлення всіх жінок на публічних зібраннях церкви. Це не лише часткове обмеження. Це відповідало поширеному поглядові античного світу, звичному в юдеїв, греків і римлян.[39] Але як Павло може бути послідовним оборонцем рівності статей, якщо він дав цей наказ? Чи це робить Павла — і саму Біблію — непослідовним чи суперечливим?

Ці вірші століттями загадують ученим загадки, ще від ранніх отців Церкви. Бо вони прямо суперечать твердженням того самого розділу, що «всі» можуть навчати й пророкувати (в. 5, 24, 26, 31, пор. 39). Вони суперечать і 11:5-6, де Павло підтверджує, що жінки пророкують, — не кажучи вже

про те, що Павло й деінде обстоює рівність статей. Вони загадкові ще й тому, що вживання вислову «Закон» (14:34) — виняток. Скрізь деінде, де Павло посилається на «Закон», він цитує Старий Завіт — а тут ні. ***Усупереч тому, що стверджує вірш 34, старозавітний Закон ніде не наказує жінкам коритися на богослужбових зібраннях, а тим паче мовчати. Навпаки: він кілька разів заохочує жінок публічно звіщати Боже слово.*** Так, наприклад, у Псалмі 67 (68):12 (так нумерує єврейський текст) сказано: «Господь дав слово; жінок, що звіщають його, — велике військо». Оскільки 1 Коринтян 14:34-35 суперечить біблійному вченню у своєму безпосередньому контексті й деінде, необмежена заборона жінкам говорити в церкві майже дві тисячі років бентежила читачів.

Багато вчених вважають 1 Коринтян 14:34-35 заповіддю Павла. Щоб усунути з Павла (і з Біблії) суперечність, вони запропонували безліч тлумачень, які мають обмежити потрійну вимогу мовчати. Кожне з них суперечить ясному значенню тексту. Вони намагаються обмежити заборонене мовлення певним видом мовлення, як-от оцінюванням пророцтв, балаканиною, що заважає, говорінням мовами, навчанням чи пророцтвом. Ці вузькі тлумачення не пасують до широкого значення слів «мовчати» й «говорити», які стоять у тексті без жодного обмеження. Вони не пасують і до прикладу забороненого мовлення, названого у вірші 35: дружини, які ставлять запитання, бо хочуть чогось навчитися. Саме цей вид мовлення, який вірш 35 прямо забороняє, вузькі тлумачення дозволяють! Отже, значення «говорити» не можна обмежувати такими речами, як оцінювання пророцтв, балаканина, що заважає, говоріння мовами, навчання чи пророцтво. ***Крім того, кожна спроба обмежити заборонене мовлення суперечить потрійній (а отже, максимальній) необмеженій вимозі мовчати в цьому уривку.***

Отже, усі спроби обмежити заборонене мовлення зазнають невдачі. Як тоді узгодити вірші 34-35 з тим, що Павло в тому самому розділі й у розділі 11 неодноразово підтверджує, що жінки можуть пророкувати, і що він і деінде обстоює рівність статей? Найкраща відповідь випливає з відкриття, що ці вірші спочатку не належали до свого теперішнього місця після вірша 33. Це видно з найдавніших рукописів. В усіх грецьких рукописах «західного» тексту вірші 34-35 стоять після вірша 40.[40] В інших рукописах вони стоять після вірша 33. Для переписувача було б зовсім нетипово й незвично переносити ці вірші з місця після вірша 33 на місце після вірша 40 чи навпаки.

У жодному рукописі Павлових послань уривок порівнянної довжини не було перенесено так далеко без видимої причини. Звичайним натомість було таке: коли переписувач помічав, що під час переписування ненароком пропустив слово чи речення, він дописував текст на березі. У Codex Vaticanus, наприклад, є двадцять місць, де в Євангелії від Матвія текст давнім унціальним письмом стоїть на березі. Так само звичайним був і другий крок: хто переписував новозавітний рукопис, той уставляв текст, знайдений на березі, в основний текст там, де він, на його думку, найкраще пасував. Так і сьогодні секретарка, яка наново передруковує виправлений лист, переносить примітки на березі в текст листа. Цей звичай засвідчує видання Nestle-Aland 28: сімнадцять із цих двадцяти текстів на березі Ватиканського кодексу стоять практично в усіх збережених рукописах Матвія в основному тексті. Тому так звана транскрипційна ймовірність — тобто питання, що найімовірніше зробив переписувач, — свідчить на користь такого: хтось спершу записав заповідь, що жінки мають мовчати, на березі рукопису. Пізніші переписувачі потім уставили її в текст або після вірша 33, або після вірша 40.[41] Зрештою, уже здоровий глузд підказує, що щось звичайне ймовірніше, ніж щось настільки незвичайне, для чого немає жодного іншого прикладу.

Оскільки йдеться про текст на березі, його значення не визначає контекст, а його мету важче розпізнати. Зокрема, ми не знаємо, чи цей текст на березі стверджує щось, що Павло підтверджує, чи заперечує. Це за самою природою робить його менш надійною основою для богословських чи практичних аргументів. ***Можливо, ідеться про те фальшиве пророцтво, яке Павло мав на думці, коли в безпосередньому контексті говорив про того, «хто вважає себе пророком» (в. 37).*** Що Павло власноруч написав 14:34-35 на березі, малоймовірно. Бо з його великим почерком звичайний беріг не вмістив би стільки тексту (Галатів 6:11; 2 Солунян 3:17). Однак він міг доручити своєму писареві написати текст на березі. Тоді панував переважний культурний консенсус: жінки не повинні говорити публічно. Тому майже будь-який читач міг написати вірші 34-35 на березі. Цим він хотів би не допустити, щоб повторений Павлів заклик, що всі мають пророкувати, стосувався й жінок. Хто написав ці слова на березі, чому й коли, ми можемо лише здогадуватися. Тому сумнівно, чи вони походять від Павла — і, якщо так, чи він їх схвалює, чи відкидає. ***Тож цю заповідь, що жінки мають мовчати в церкві, не слід використовувати для обґрунтування нормативного богослов'я чи церковної практики. Справді, для перекладів Біблії найрозумніше було б помістити цю примітку там, де вона майже напевно має своє походження: на березі, найкраще у виносці.***

Дехто, можливо, злякається, почувши, що ці вірші треба перенести на беріг. Вони бояться, що це може підірвати довіру до надійності переданого тексту. Проте ця тривога безпідставна. 1 Коринтян 14:34-35 — винятковий випадок: це єдине місце в Павлових посланнях, де такий великий блок тексту в різних рукописах трапляється в настільки віддалених одне від одного місцях, і для цього немає правдоподібного пояснення. Тому рукописні свідчення, які тут промовляють за текст на березі, не виправдовують того, щоб будь-який інший уривок Святого Письма так само зараховувати до текстів на березі.

Більшість учених, які тримаються безпомилковості Святого Письма,[42] вважають, що деяких уривків спочатку не було в тексті, хоч вони надруковані в багатьох Бібліях. Отже, питання не в тому, чи слід колись переносити вірші на беріг, а в тому, чи виправдано це робити саме в цьому випадку. Навіть прихильники ієрархії визнають, що деякі уривки — зокрема й довші — не належать до первісного тексту. До них належить, наприклад, розповідь про жінку, схоплену на перелюбі (Івана 7:53-8:11).[43] Заповідь, що жінки мають мовчати в церкві, має багато спільного з Івана 7:53-8:11, і це вказує, що вона так само не належить до тексту.[44] На користь припущення, що уривок про мовчання жінок додано пізніше, є навіть більше однозначних свідчень, ніж щодо розповіді про перелюбницю.[45] З огляду на всі ці свідчення не дивно, що, за словами Дж. А. Фіцмаєра (J. A. Fitzmyer), ***«більшість сучасних тлумачів» уважає 1 Коринтян 14:34-35 пізнішою вставкою. До них належать і провідні євангельські текстологи, як-от Ґордон Фі (Gordon Fee)***.[46]

Можливо, Павло все ж доручив своєму писареві написати вірші 34-35 на березі. Тоді суперечності між цими віршами та його вченням показують: імовірно, він зробив це, щоб зафіксувати зміст фальшивого пророцтва, яке мав на думці у своїх безпосередньо наступних докорах у віршах 36-37: «Хіба від вас вийшло Боже слово?» і «Коли хто вважає себе пророком чи натхненним, нехай знає, що те, що я вам пишу, — Господня заповідь». Хоч би хто написав цей текст і з якої причини: 1 Коринтян 14:34-35 майже напевно спершу записали на березі. І дуже ймовірно, що це пізніша вставка когось іншого, а не Павла. Тому це місце — сумнівна основа для того, щоб забороняти жінкам говорити в церкві.

3.5 Висновок

Твердження Святого Письма про рівність чоловіків і жінок і твердження про жінок, яких Бог покликав мати авторитет поруч із чоловіками чи над ними, ясні й численні. Хто намагається їх усі заперечити, подібний до людини, яку накрила лавина, а вона думає: «Я ухилюся від кожної брили й кожної грудки снігу, від однієї за другою. Жодна мене не зачепить». Від лавини як цілого не втекти. Так само не можна ухилитися від того, що Святе Письмо загалом каже про дану Богом рівність становища й авторитету чоловіків і жінок. Біблія навчає і чоловіків, і жінок здійснювати авторитет у смиренні, так як провадить Дух і як заповідав Христос. Біблійні свідчення на користь рівності чоловіків і жінок у житті церкви незаперечні. Ця рівність виявляється не лише в обговорених вище місцях, які прямо говорять про жінок. Вона пронизує кожне місце з «одне одного» і практично кожну заповідь і кожне підбадьорення в Біблії. Її твердження й історії стосуються всіх нас, і Бог хоче, щоб ми від усього серця й без застережень жили за ними — без страху переступити створену людьми межу для ролей статей, чужу біблійному вченню.

Автор

ФІЛІП Б. ПЕЙН (PHILIP B. PAYNE), доктор філософії (PhD) з Нового Завіту, Кембриджський університет, відомий своїми дослідженнями з текстології Нового Завіту, притч Ісуса та своєю книжкою *Man and Woman, One in Christ* (Zondervan, 2009). Він викладав Новий Завіт у таких навчальних закладах: University of Cambridge, Trinity Evangelical Divinity School, Gordon-Conwell Theological Seminary, Bethel Seminary і Fuller Seminary Northwest.

4 Рекомендовані книжки

4.1 Книжки німецькою мовою

Деякі книжки (наразі) можна придбати лише в букіністів.

Bielefeld, Frauke. Die Sache mit der Rippe: Die himmlische Idee von den Geschlechtern. Asslar, 2007.

Bushnell, Katharine C. Wach auf Eva! Erkenne die biblische Wahrheit von Gottes ursprünglicher und unveränderter Absicht der vollen Gleichstellung der Frau. Замовлення: christian@rvbeese.de

Cunningham, Loren і David Joel Hamilton. Warum nicht! Frauen in christlich-kirchlichen Führungspositionen. Altensteig, 2014.

Haubeck, Wilfrid і Wolfgang Heinrichs (ред.). Pastorinnen: Aspekte zu einem aktuellen Thema. Theologische Impulse. Witten: Bundes-Verlag, 2008.

Krüger, Hartmut. Frauen im Pietismus: Ihr Dienst – ihre Verantwortung – ihr Einfluss. Marburg: Francke, 2005.

Ronsdorf, Hans-Jörg. Frauen, vergebt uns! Was wir Männer wiedergutmachen müssen. Zur Rolle von Frau und Mann. (*Жінки, простіть нам! Що ми, чоловіки, мусимо виправити*.) 4-те вид., 2023. www.hans-joerg-ronsdorf.de

Schirrmacher, Thomas. Paulus im Kampf gegen den Schleier. Nürnberg: VTR, 2002.

Schmalenbach, Hanna-Maria. Frausein zur Ehre Gottes – im Kontext verschiedener Kulturen. Schwarzenfeld: Neufeld, 2007.

Wunderli, Armin. «Ihm gegenüber»: Gleichberechtigung in der Kirche und was die Bibel dazu (nicht) sagt. KSH.Digital, 2022.

4.2 Статті німецькою мовою

Jantsch, Torsten. «Die Frau soll Kontrolle über ihren Kopf ausüben (1Kor 11,10). Zum historischen, kulturellen und religiösen Hintergrund von 1Kor 11,2–16». С. 97–144 у: *Frauen, Männer, Engel: Perspektiven zu 1Kor 11,2–16*. Ред. Torsten Jantsch. Biblisch-Theologische Studien 152. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2015.

Herter, H. «Effeminatus». Стовп. 620–650 у т. 4 (1959) видання *Reallexikon für Antike und Christentum: Sachwörterbuch zur Auseinandersetzung des Christentums mit der antiken Welt*. *RAC.* 31 т. Stuttgart: Anton Hiersemann, 1950–2021.

4.3 Книжки англійською мовою

Barr, Beth Allison. *The Making of Biblical Womanhood: How the Subjugation of Women Became Gospel Truth*. Grand Rapids, MI: Baker, 2021.

Bartlett, Andrew. *Men and Women in Christ: Fresh Light from the Biblical Texts.* London: Inter-Varsity, 2019.

Bird, Michael F. *Bourgeois Babes, Bossy Wives, and Bobby Haircuts: A Case for Gender Equality in Ministry*. Fresh Perspectives on Women in Ministry. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2012.

Clouse, Bonnidell, and Robert G. Clouse, eds. *Women in Ministry: Four Views.* With contributions from Robert D. Culver, Susan Foh, Walter Liefeld & Alvera Mickelsen. Downers Grove, IL: InterVarsity, 1989.

Dale, Felicity. *The Black Swan Effect: A Response to Gender Hierarchy in the Church*. n.p.: Kingdom Heart, 2014.

Epp, Eldon Jay. *Junia: The First Woman Apostle*. Minneapolis, MN: Fortress, 2005.

Fee, Gordon D. *The First Epistle to the Corinthians*. NICNT. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1987, rev. ed. 2014.

Giles, Kevin. *Jesus and the Father: Modern Evangelicals Reinvent the Doctrine of the Trinity*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2006.

Gupta, Nijay K. *Tell Her Story: How Women Led, Taught, and Ministered in the Early Church*. Downers Grove, IL: InterVarsity, 2023.

Hill, Graham Joseph. *Holding Up Half the Sky: A Biblical Case for Women Leading and Teaching in the Church.* Eugene, OR: Cascade Books, 2020.

Lee, Dorothy A. *The Ministry of Women in the New Testament: Reclaiming the Biblical Vision for Church Leadership*. Grand Rapids, MI: Baker, 2021.

McKnight, Scot. *The Blue Parakeet: Rethinking How You Read the Bible*. 2nd ed. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2018.

Mickelsen, Alvera, ed. *Women, Authority & the Bible.* Downers Grove, IL: InterVarsity, 1986.

Osiek, Carolyn and Margaret Y. MacDonald with Janet H. Tulloch. *A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity*. Minneapolis, MN: Fortress, 2006.

Peppiatt, Lucy. *Rediscovering Scripture's Vision for Women: Fresh Perspectives on Disputed Texts*. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2019.

Peppiatt, Lucy. *Women and Worship at Corinth: Paul's Rhetorical Arguments in 1 Corinthians*. Eugene, OR: Cascade Books, 2015.

Payne, Philip B. *The Bible vs. Biblical Womanhood: How God's Word Consistently Affirms Gender Equality*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2023. 249 pages.

Payne, Philip B. *Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters.* Grand Rapids, MI: Zondervan, 2009. 511 pages.

Payne, Philip B., and Vince Huffaker. *Why Can't Women Do That? Breaking Down the Reasons Churches Put Men in Charge*. Boulder, CO: Vinati Press, 2021. 175 pages.

Pierce, Ronald W., Cynthia Long Westfall, and Christa L. McKirland, eds. *Discovering Biblical Equality: Biblical, Theological, Cultural & Practical Perspectives*. 3rd ed. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2021.

Williams, Terran. *How God Sees Women: The End of Patriarchy*. Cape Town, South Africa: Spiritual Bakery, 2022.

Witherington, Ben, III. *Women and the Genesis of Christianity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

Witt, William G. Icons of Christ: *A Biblical and Systematic Theology for Women's Ordination*. Waco, TX: Baylor University Press, 2020.

4.4 Статті англійською мовою

Davids, Peter H. "A Silent Witness in Marriage." Pages 224–238 in *Discovering Biblical Equality: Complementarity Without Hierarchy*. Edited by Ronald W. Pierce and Rebecca Merrill Groothuis. Downers Grove, IL: InterVarsity, 2004.

Giles, Kevin. "The Genesis of Confusion: How 'Complementarians' Have Corrupted Communication." *Priscilla Papers* 29, 1 (2015): 22–29.

Hugenberger, Gordon P. “Women in Church Office: Hermeneutics or Exegesis? A Survey of Approaches to 1 Tim 2:8–15.” *Journal of the Evangelical Theological Society* 35, 3 (September 1992): 341–360.

Kroeger, Catherine Clark. “The Classical Concept of *Head* as ‘Source’.” Pages 267–283 in Gretchen Gaebelein Hull, *Equal to Serve: Women and Men in the Church and Home.* Old Tappan, NJ: Revell, 1987.

Payne, Philip B. “1 Tim 2.12 and the Use of οὐδέ to Combine Two Elements to Express a Single Idea.” *New Testament Studies* 54, 2 (2008): 235–253. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne2008NTS-oude1Tim2_12.pdf

Payne, Philip B. “The Authenticity of the Parable of the Sower and its Interpretation.” Pages 163–207 in *Gospel Perspectives: Studies of History and Tradition in the Four Gospels*. Edited by R. T. France and David Wenham. Sheffield: JSOT, 1980.

Payne, Philip B. “The Authenticity of the Parables of Jesus.” Pages 329–344 in *Gospel Perspectives II*. Edited by R. T. France and David Wenham. Sheffield: JSOT, 1981.

Payne, Philip B. “A Critique of Thomas R. Schreiner’s Review of Man and Woman, One in Christ.” https://www.pbpayne.com/a-critique-of-thomas-r-schreiners-review-of-man-and-woman-one-in-christ/

Payne, Philip B. “Critique of Vaticanus Distigme-obelos Denials.” https://www.pbpayne.com/critique-of-vaticanus-distigmeobelos-denials/

Payne, Philip B. “Fuldensis, Sigla for Variants in Vaticanus, and 1 Cor 14.34–5.” *New Testament Studies* 41 (1995): 240–262. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne1995NTSFuldensis.pdf manuscript photographs https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2023/03/Fuldensis-1-Cor-14–15-photosscaled.jpeg https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2023/03/Vaticanus-1-Cor-14.33–36-Jn-7.52-8.12–13-photos-scaled.jpeg

Payne, Philip B. “The Interpretation of 1 Timothy 2:11–15: A Surrejoinder.” Pages 96–115 in Part II of *What Does the Scripture Teach About the Ordination of Women?* A study commissioned by the Committee on Ministerial Standing. Minneapolis, MN: The Evangelical Free Church of America, 1986. https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2020/07/Payne-Moo-Surrejoinder-EFCA-Ministerial.pdf

Payne, Philip B. “Is 1 Corinthians 14:34–35 a Marginal Comment or a Quotation? A Response to Kirk MacGregor.” *Priscilla Papers* 33, 2 (Spring 2019): 24–30. https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2021/10/Is-1-Cor-14.34-35-Marginal-Comment-or-Quotation.pdf

Payne, Philip B. “Libertarian Women in Ephesus: A Response to Douglas J. Moo’s Article, ‘1 Timothy 2:11–15: Meaning and Significance.’ ” *Trinity Journal* 2 (1981): 169–197.

Payne, Philip B. “Ms. 88 as Evidence for a Text Without 1 Cor 14.34–5.” *New Testament Studies* 44 (1998): 152–158. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne1998NTSMS88.pdf

Payne, Philip B. “Οὐδέ Combining Two Elements to Convey a Single Idea and 1 Timothy 2:12: Further Insights.” Pages 24–34 in *Missing Voices*. Minneapolis: CBE International, 2015. https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2015/07/Payne-OUDE-CBE-ETS-final.pdf

Payne, Philip B. “The Seeming Inconsistency of the Interpretation of the Parable of the Sower.” *New Testament Studies* 26 (1979–1980): 564–568.

Payne, Philip B. “The Text-Critical Function of the Umlauts in Vaticanus, with Special Attention to 1 Corinthians 14.34–35: A Response to J. Edward Miller.” *Journal for the Study of the New Testament* 27, 1 (2004): 105–112.

Payne, Philip B. “Vaticanus Distigme-obelos Symbols Marking Added Text Including 1 Corinthians 14.34–5.” *New Testament Studies* 63, 4 (October 2017): 604–625. https://www.cambridge.org/core/journals/new-testament-studies/article/vaticanus-distigmeobelos-symbols-markingadded-text-including-1-corinthians-14345/A5FC01A6E14A2A1CF1F514A9BF93C581

Payne, Philip B. “What About Headship? From Hierarchy to Equality.” Pages 140–161, 226–232 in *Mutual by Design: A Better Model for Christian Marriage*. Edited by Elizabeth Beyer. Minneapolis: CBE International, 2017. https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2018/06/what-about-headship-ch7.pdf

Payne, Philip B. “What Does *Kephale* Mean in the New Testament? Response.” Pages 118–132 in *Women, Authority & the Bible.* Edited by Alvera Mickelsen. Downers Grove, IL: InterVarsity, 1986.

Payne, Philip B. “Wild Hair and Gender Equality in 1 Corinthians 11:2–16.” *Priscilla Papers* 20, 3 (Summer 2006): 9–18. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne2006PP1Cor11_2-16.pdf

Payne, Philip B. and Paul Canart. “Distigmai Matching the Original Ink of *Codex Vaticanus*: Do They Mark the Location of Textual Variants?” Pages 199–226 in *Le manuscrit B de la Bible (Vaticanus graecus 1209): Introduction au fac-similé, Actes du Colloque de Genève (11 juin 2001), Contributions supplémentaires*. Edited by Patrick Andrist. Lausanne, Switzerland: Éditions du Zèbre, 2009. https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2010/07/HTB07_199_226.pdf

Payne, Philip B. and Paul Canart. “The Originality of Text-Critical Symbols in Codex Vaticanus.” *Novum Testamentum* 42, 2 (2000): 105–113. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne2000NovT-Vaticanus_umlauts_1Cor14_34-35.pdf

Schmid, Ulrich. “Conceptualizing ‘Scribal’ Performances: Reader’s Notes.” Pages 49–64 in *The Textual History of the Greek New Testament: Changing Views in Contemporary Research*. Edited by Klaus Wachtel and Michael W. Holmes. Atlanta: SBL, 2011.

Spencer, Aída Besançon. “Leadership of Women in Crete and Macedonia as a Model for the Church.” *Priscilla Papers* 27, 4 (Autumn 2013): 5–15.

Thompson, Cynthia L. “Hairstyles, Head-coverings, and St. Paul: Portraits from Roman Corinth.” *Biblical Archaeologist* 51, 2 (June 1988): 99–115.

«Frauen, vergebt uns!» — Was wir Männer wiedergutmachen müssen. («Жінки, простіть нам! Що ми, чоловіки, мусимо виправити»; німецькою мовою)

4-те видання (липень 2023 р.), близько 300 сторінок, м’яка обкладинка, 13,80 €, можна замовити в книгарнях за ISBN 978-3-9820715-5-8 або в автора:

hj-ronsdorf@t-online.de або тут: www.hans-joerg-ronsdorf.de

Коротку версію книжки «Жінки, простіть нам!» (3-тє видання, 80 сторінок; німецькою мовою) можна придбати в автора в м’якій обкладинці за 3,80 €, а як електронну книжку Kindle на Amazon — за 2,90 €. Більше на www.hans-joerg-ronsdorf.de.

КОРОТКА ВЕРСІЯ

ЖІНКИ, ПРОСТІТЬ НАМ!

ЧОЛОВІК І ЖІНКА В
ШЛЮБІ ТА В ЦЕРКВІ
КОРОТКО. ЗРОЗУМІЛО. КОРИСНО.
HANS-JÖRG RONSDORF

Кетрін Бушнелл (Katharine C. Bushnell, 1855–1946) була відважною й обдарованою служителькою Бога, яка зробила девізом свого життя вірш «Усе можу в Тім, Хто мене підкріпляє». Вона була лікаркою, місіонеркою, посланницею хреста, реформаторкою, авторкою й промовицею, а також блискучою й оригінальною вченою, яка говорила сімома мовами й володіла давньогрецькою та єврейською. Бушнелл покинула медицину, щоб робити те, що вважала ще важливішою працею, а саме змінювати принизливі умови життя людей, узявши на себе провідну роль у Woman's Christian Temperance Union (WCTU) жіночого руху XIX століття. Біблійне становище жінок мало для Бушнелл велике значення, бо вона дійшла висновку, що хибні переклади відповідальні за суспільне й духовне поневолення жінок. 1896 року вона покинула WCTU, щоб присвятити решту

своїх років завданню писати й передавати біблійну правду про первісний і незмінний Божий намір щодо повної рівності жінки.

Можна придбати в книгарнях або у видавця: christian@rvbeese.de

---

Примітки

1. Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters, 2009; Why Can't Women Do That? Breaking Down the Reasons Churches Put Men in Charge, 2021; The Bible vs. Biblical Womanhood: How God's Word Consistently Affirms Gender Equality, 2023 (див. також розділ «Рекомендовані книжки», с. 46).
2. Vol 29, № 1, зима 2015 р.
3. Канон XI Лаодикійського собору в IV столітті. І в інших позабіблійних джерелах *presbytidas* означає жінок, які є старійшинами: в апокрифічних *Діяннях Матвія (28)* і в написах III та IV століть («Angelos Epiktous Presbytidos» і «жінки-старійшини», gynaikôn presbytidôn). Bernadette J. Brooten, Women Leaders in the Ancient Synagogue: Inscriptional Evidence and Background Issues (Жінки на керівних посадах в античній синагозі: свідчення написів і питання контексту), BJS 36 (Atlanta: Scholars Press, 1982), с. 41–46, цитує шість написів, що згадують жінок-старійшин, напр.: «Тут спочиває Сара Ура, старійшина». Ці приклади показують, що Павло міг мати на увазі жінок-старійшин і що жінки-старійшини були в церкві вже на ранньому етапі її історії. Пор. також Philip B. Payne, The Bible vs. Biblical Womanhood (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2023), с. 163–164.
4. «1 Timothy 2:11-15: Meaning and Significance», Trinity Journal 1 (1980), с. 62–83.
5. Philip B. Payne, «Libertarian Women in Ephesus: A Response to Douglas J. Moo's Article, «1 Timothy 2:11-15: Meaning and Significance»», Trinity Journal 2 (1981), с. 169–197.
6. або рівноправність, рівність статусу, рівноцінність
7. Philip B. Payne, Man and Woman, One in Christ (Grand Rapids: Zondervan, 2009), с. 41–54, показує слабкість спроб вчитати в Буття 1–3 чоловічий авторитет.
8. Шістнадцять разів: Вихід 18:4; Повторення Закону 33:7, 26, 29; Псалом 19 (20):3; 32 (33):20; 69 (70):6; 88 (89):20; 113 (115):17, 18, 19; 120 (121):1, 2; 123 (124):8; 145 (146):5; Осії 13:9. Більше про тло цього вислову див. Aída B. Spencer, Beyond the Curse: Women Called to Ministry (Grand Rapids: Baker, 1985), с. 23–29.
9. Ludwig Koehler, Walter Baumgartner і Johann Jakob Stamm, Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament (далі *HALOT*), 5 тт. (Leiden: Brill, 1994–2000), 2 (1995): с. 811–812.
10. Ісаї 30:5; Єзекіїля 12:14; Даниїла 11:34. Spencer, *Beyond the Curse*, с. 23–29, згадує інші подробиці.
11. На противагу Raymond C. Ortlund Jr., «Die Gleichheit von Mann und Frau und Das Hauptsein des Mannes – 1. Mose 1-3» (німецькою мовою), у Die Rolle von Mann und Frau in der Bibel (Friedberg: 3L-Verlag, 2008), с. 115–137.
12. Або «провідник, вождь, князь ... офіцер ... голова міста ... придворний урядовець ... голова родини ... шанована особа ... служитель культу ... первосвященик ... наглядач ... начальник ... поставлений Ягве провідник Ізраїлю» за HALOT 2:667-68. Його вживають для панування Саула, Давида й Соломона над Ізраїлем (1 Самуїлова 9:16; 13:14; 1 Царів 1:35).
13. Payne, Man and Woman, с. 41–54, критикує спроби побачити чоловічий авторитет у творінні.
14. ***Ніщо в книзі Буття не навчає «порядку творіння», який дає чоловікові авторитет над жінкою.*** Бог дав людині панування над раніше створеними рослинами й тваринами. Те, що Бог віддає провід тому, хто народився пізніше, повторюється часто й суперечить давньосхідному звичаю права первородства: Ісак над Ізмаїлом, Яків над Ісавом, Йосип над своїми старшими братами, Мойсей над Аароном, Давид над своїми братами і так далі. Коли Павло говорить, що жінка походить від чоловіка (1 Коринтян 11:8, 12 і неявно в 1 Тимофія 2:13), він робить це, щоб показати шану, яку людина винна своєму походженню, чи то жінці, чи то чоловікові (1 Коринтян 11:3, 12); пор. Payne, Man and Woman, с. 113–139, 402-50.
15. John Piper і Wayne Grudem, «Menschlichkeit, Verständlichkeit und Hoffnung - die Kontroverse und die Sache Christi» (німецькою мовою), у Die Rolle von Mann und Frau, с. 493–520, тут с. 502.
16. George W. Knight III стверджує, що це «*панування* в автократичний, безлюбний спосіб» («Die Familie und die Gemeinde: Wie sollte biblisches Mannsein und Frausein in der Praxis aussehen?», у Die Rolle von Mann und Frau, с. 417–432); Piper і Grudem стверджують, що це «занепале *панування*», а не «бажана Богом роль голови» («Menschlichkeit», с. 502), а Wayne Grudem говорить про «той вид жорсткого панування, на який натякає Буття 3:16» (Evangelical Feminism and Biblical Truth [Sisters: Multnomah, 2004], с. 123, прим. 45; пор. с. 40, 43). Grudem

мав би знати, що без лексичного доказу це «панування» не можна називати «жорстким». Адже двома сторінками раніше (с. 38, прим. 27) він сам визнає помилку: без лексичного доказу він стверджував, що інше слово з того самого вірша означає «вороже або агресивне прагнення».

17. *HALOT* 2:647–48 і Francis Brown, S. R. Driver і Charles A. Briggs, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* (Oxford: Clarendon, 1906), с. 605.
18. Напр., Левит 18:3; 20:23; Псалом 105 (106):35.
19. Див. Richard Bauckham, *Gospel Women: Studies of the Named Women in the Gospels* (Grand Rapids: Eerdmans, 2002).
20. F. F. Bruce, The Acts of the Apostles: The Greek Text with Introduction and Commentary (2-ге вид.; Grand Rapids: Eerdmans, 1952), с. 296, зазначає, що псевдоклементинські гомілії називають Якова ««єпископом єпископів» і настоятелем як єрусалимської церкви, так і всіх церков повсюди, належно заснованих Божим провидінням».
21. Павло визначає апостола як того, хто зустрів воскреслого Христа (1 Коринтян 9:1; 15:8; Галатів 1:1, 15-17), отримав доручення звіщати Євангеліє і несе труди та страждання місійної праці (Римлян 1:1-5; 1 Коринтян 1:1; 15:10; Юнія була з Павлом у в'язниці, Римлян 16:7). Ця праця приносить плід (1 Коринтян 9:1; 15:10) і підтверджується «ознаками, чудами й силами» (2 Коринтян 12:11-12). Деякі перекладі роблять у Римлян 16:7 з цього чоловіче ім'я «Юній» (так і в Огієнка). Проте свідчення переважною більшістю промовляють за жіноче ім'я «Юнія». ***Усі достовірні свідчення першого тисячоліття Церкви одностайно бачать в Юнії жінку.*** Див. чудову працю Eldon J. Epp, Junia: The First Woman Apostle (Minneapolis: Fortress, 2005), с. 23–81.
22. Грецьке слово ***prostatis*** («провідниця», «та, що стоїть на чолі») складається зі слів «попереду за рангом» і «стояти». Усі значення споріднених новозавітних слів, які тут можуть підходити, стосуються проводу. «Дбати про» в Тита 3:8, 14 тут не підходить. C. K. Barrett, The Epistle to the Romans (New York: Harper & Row, 1957), с. 283, виступає проти тлумачення як «***патрон***» (покровитель), бо «Фіва не могла бути в таких стосунках з Павлом (адже він народився вільним, Дії 22:28)». Новий Завіт, як і грецька література загалом, зазвичай виражає думку «добродій» або його вчинки іншими словами. Вони складаються з уживаних грецьких слів «добрий» і «діло». Пор. Луки 22:25; Дії 4:9; 10:38; BDAG 405; LSJ 712; Payne, Man and Woman, с. 62–63.
23. Див. особливо Epp, Junia, с. 23–44, 69–78, і Bauckham, Gospel Women, с. 165–186.
24. Див. про це Payne, Man and Woman, с. 69–76.
25. Payne, Man and Woman, с. 79–104, називає 42 причини в культурному, історичному, богословському й літературному контексті Галатів 3:28, які показують, що цей текст не можна відривати від життя церкви.
26. Стандартні грецькі словники не підтримують переклад «незалежна» (уживаний у деяких Бібліях). «Незалежна» також не виражає протиставлення, якого вимагає «однак». А незалежність — не те, що особливим чином має силу «в Господі».
27. Див. Payne, Man and Woman, с. 113–215 і Philip B. Payne, «Wild Hair and Gender Equality in 1 Corinthians 11:2–16» (Розпущене волосся й рівність статей в 1 Коринтян 11:2-16), *Priscilla Papers* 20, № 3 (літо 2006): с. 9–18.
28. Richard B. Hays, First Corinthians (Louisville: John Knox, 1997), с. 131.
29. З цим погоджується навіть прихильник ієрархії George W. Knight III; див. «Ehemänner und Ehefrauen: Eine Parallele zu Christus und der Gemeinde – Epheser 5,21-33 und Kolosser 3,18-19» (німецькою мовою), у Die Rolle von Mann und Frau, с. 203–220.
30. Payne, Man and Woman, с. 117–137, показує, що «джерело» було в грецькій мові поширеним значенням слова «голова» (*kephale*), а «авторитет» чи «керівник» — ні.
31. Payne, Man and Woman, с. 319–397, обстоює правильність цього перекладу.
32. A Greek–English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature, 3-тє видання (BDAG).
33. Henry Scott Baldwin, «An Important Word: αὐθεντέω in 1 Timothy 2:12», у Women in the Church: An Analysis and Application of 1 Timothy 2:9-15 (ред. Andreas J. Köstenberger і Thomas R. Schreiner; 2-ге вид.; Grand Rapids: Baker, 2005), с. 49–51. ***Найдавніше засвідчення, в якому слово з 2:12 однозначно означає «здійснювати авторитет», походить приблизно з 370 р. н. е. (Василій Великий, Листи 69, рядок 45). За часів Павла воно могло означати або «панувати», або «привласнювати собі авторитет», який не був визнаний чи делегований. Payne, Man and Woman, с. 361–397, документує вживання й значення цього дієслова та його вжиток в 1 Тимофія 2:12.***
34. Philip B. Payne, «1 Tim 2:12 and the Use of οὐδέ to Combine Two Elements to Express a Single Idea», NTS 54 (2008): с. 235–253, і Philip B. Payne, «Οὐδέ Combining Two Elements to Convey a Single Idea: Further Insights», у Missing Voices: Broadening the discussion on men, women, and ministry (Minneapolis: Christians for Biblical Equality, 2014), с. 24–34.

35. Напр., Іван Золотоустий, Проповідь на 1 Тимофія 3:2; Grudem, Evangelical Feminism, с. 80, який цитує Йосифа Флавія й рабинські твори. Grudem слушно доводить, що «чоловік однієї жінки» «не має на меті виключити неодруженого чоловіка (як Ісус чи Павло) з можливості бути старійшиною». З цього неминуче випливає: «чоловік однієї жінки» не може описувати всіх старійшин. Це суперечить твердженню Grudem (с. 263, прим. 107), що «чоловік однієї жінки» — необхідна умова для «кожного» диякона й тому виключає жінок. Grudem помилково додає «кожен», хоча в грецькому тексті 1 Тимофія 3:12 такого слова немає. Douglas J. Moo, «The Interpretation of 1 Timothy 2:11-15: A Rejoinder», TJ 2 NS (1981): с. 198–222, 211, визнає, що «чоловік однієї жінки» не обов'язково «мусить виключати зі служіння неодружених чоловіків чи жінок ... було б надто сміливо стверджувати, що цей вислів однозначно виключає жінок». Однак його подальше твердження «це вказує, що Павло, пишучи, мав на думці чоловіків» слушне лише в одному сенсі: Павло думав про те, щоб виключити багатоженців чи невірних чоловіків. Але він не думав про вимогу, щоб усі єпископи були чоловіками. ***Thomas R. Schreiner***, «Philip Payne on Familiar Ground: A Review of Philip B. Payne, Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters», *Journal of Biblical Manhood and Womanhood* (весна 2010): с. 33–46, 35, визнає: «***Вимоги до старійшин в 1 Тимофія 3:1-7 і Тита 1:6-9, зокрема твердження, що вони мають бути чоловіками однієї жінки, самі по собі не обов'язково виключають, що жінки можуть служити старійшинами***».

36. Ніщо інше в цьому переліку не має подвійного значення. Пор. Payne, Man and Woman, с. 445–459.

37. Напр., з тим самим підметом, «кожен» (***tis***), як тут: Марка 8:34; 9:35; Луки 9:23; 14:25-26; Івана 7:37-38; 9:31; 11:10; 12:26, 26, 47; 14:23; Римлян 8:9; 1 Коринтян 3:12-15; 3:17; 5:11; 8:3, 10; 10:28; 14:24-25; 2 Коринтян 10:7; Галатів 6:3-5; 2 Солунян 3:14; 1 Тимофія 5:8; 6:3-5; 2 Тимофія 2:21; Якова 1:5-8; Об'явлення 3:20.

38. Gordon P. Hugenberger, «Women in Church Office: Hermeneutics or Exegesis? A Survey of Approaches to 1 Timothy 2:8–15», JETS 35, no. 3 (1992): с. 341–360, 360, прим. 78.

39. Пор. Armin D. Baum, «Paul's Conflicting Statements on Female Public Speaking (1 Cor. 11:5) and Silence (1 Cor. 14:34-35): A New Suggestion», Tyndale Bulletin 65.2 (2014): с. 252–271.

40. Gordon D. Fee, The First Epistle to the Corinthians (rev. ed.; NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 2014), с. 699; зокрема Амвросіастер, *близько* 375 р. н. е.

41. Це застосування основної засади визначення первісного тексту Святого Письма, відомої як перша засада Бенгеля (Bengel). Вона каже: «Текст, який найкраще пояснює виникнення всіх інших текстів, найімовірніше є первісним текстом». Див. J. C. F. Steudel, ред., Gnomon of the New Testament by John Albert Bengel (переклад James Bandinel; передрук Edinburgh: T. & T. Clark, 1858), т. 1, с. 13–19.

42. У Чиказькій заяві про безпомилковість Біблії, стаття 10, сказано: «Ми стверджуємо, що натхнення, строго кажучи, стосується лише автографного тексту Писання, який за Божим провидінням можна з великою точністю встановити з доступних рукописів. Ми стверджуємо також, що копії й переклади Святого Письма є Божим Словом тією мірою, якою вони вірно передають оригінал». Подібно сказано в статті 6: «Ми стверджуємо, що все Святе Письмо і всі його частини, аж до слів оригіналу, дані через Боже натхнення». Отже, тут натхнення стверджено лише для первісних слів, а не для пізніших вставок.

43. D. B. Wallace, «Reconsidering «The Story of Jesus and the Adulteress Reconsidered»», NTS 39 (1993): с. 290–296; D. A. Carson, The Gospel according to John (PNTC; Grand Rapids: Eerdmans, 1991), с. 333, пише: «Ті [рукописи], що містять її [Івана 7:53-8:11], мають досить велику частоту текстових варіантів. ... Різноманітність місць, де її вміщено, підтверджує неавтентичність цих віршів». Однак той самий Carson суперечливо називає «слабким і спекулятивним» те, як Фі застосовує ті самі засади до 1 Коринтян 14:34-35: ««Silent in the Churches»: On the Role of Women in 1 Corinthians 14:33b–36», у: Recovering Biblical Manhood and Womanhood, с. 140–153, тут с. 142.

44. В обох текстах трапляються, наприклад: багато текстових варіантів, різні місця в рукописах, нетипове для автора книги слововживання, перерва в ході думки чи темі, а також знаки чи примітки на березі, які показують, що переписувачі розпізнали текстову проблему. Крім того, найважливіший рукопис Нового Завіту, Codex Vaticanus, в обох випадках має знак текстового варіанта — саме в тому місці, де починається відповідний уривок. Payne, Man and Woman, с. 232–256, пояснює ці ознаки.

45. Уривок уживає слова з цього розділу в чужому, непавловому значенні. Текст суперечить меті навчання в церкві. Зворот «як каже й Закон» не пасує до Павлового богослов'я чи стилю. Він підпорядковує слабку суспільну групу (жінок), за яку Павло деінде заступається. Лексика подібна до лексики пізнішого тексту в 1 Тимофія 2:11-15. У 1 Посланні до коринтян лише ці вірші звернені до людей «у церквах». Крім того, уривок відповідає очевидному мотиву для такої вставки: змусити жінок мовчати. Payne, Man and Woman, с. 257–265, пояснює ці відхилення.

46. Joseph A. Fitzmyer, First Corinthians (New Haven: Yale, 2008), с. 500. Kim Haines-Eitzen, The Gendered Palimpsest: Women, Writing, and Representation in Early Christianity (New York: Oxford, 2012), с. 62, каже це про «майже всіх

учених сьогодні». Щонайменше шістдесят два текстологічні дослідження доводять, що це пізніше доповнення. Пор. Payne, Man and Woman, с. 226–227; причини цього — с. 225–267; Fee, First Corinthians, с. 780–792.